

HANČINA CESTA

Holice

HANA STERNLICHT – ALŽBĚTA LANGOVÁ

Kiryat Gat

 C P R E S S

Hančina cesta

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.cpress.cz
www.albatrosmedia.cz

Hana Sternlicht, Alžbeta Langová
Hančina cesta – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2022

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

„Tuto knížku věnuji svým dětem, vnoučatům a příštím
pokolením, aby pamatovala a nezapomněla.“

– Hanička

Obsah

Vzpomínka (Jan Kačer)	6
Předmluva	11
Prolog	12
Maminka – Irena Kačerová (nar. 25. 8. 1896)	13
Tatínek – Arnold Neumann (nar. 2. 3. 1888)	15
Úvodem (z tátova deníku)	17
Mé vzpomínky	36
Vyhnanství	48
Umění za zdmi ghetta	51
Dívčí domov L410	53
Kultura – divadlo, zpěv, hudba	53
Židovské mládežnické hnutí	66
Odjezd z Československa	67
Hanuš	68
Příprava na život v kibucu	72
Dojeli jsme do kibucu	75
Svatba	76
Opouštíme kibuc do Arbelu	78
Narodila se Irit	79
Narození Daniho	79
Život v Arbelu	80
Kiryat Gat	82
Moje pracovní kariéra	83
Vojenská služba a izraelské války	86
Naše děti a vnoučata	87

A zase Terezín	92
Jaké jsou naše současné dny?	97
Dodatek I.: Neumannovi	100
Rodina Neumannova	100
Dodatek II.: Kačerovi	127
Rodina Hynka (Ignatze) Kačera	131
Rodina JUDr. Arnolda Katschera	133
Rodina Anny Passerové	137
Rodina JUDr. Františka Kačera:	
Otto a Kitty Pickovi ve Svobodné Evropě	139
Rodina Kamily Fischerové	145
Rodina Rudolfa Kačera	146
Rodina Hedviky Heislerové	147
Rodina Ervína Aloise Kačera:	
Herec Jiří Kačer v Austrálii	148
Rodina Karla Kačera	156
Rodina Adolfa Kačera	159
Rodina Viléma (Wilhelma), syna Adolfa Kačera:	
Vilémův syn – herec a režisér Jan Kačer	161
Rodina Anny, dcery Adolfa Kačera	168
Rodina Jindřicha Kačera	170
Rodina Emila Katschera	181
Rodina Josefa Katschera	186
Epilog	187
Poděkování	189
Citace fotografií pocházejících z archivních zdrojů	190

Vzpomínka

Už bylo po válce. Zatemnění z černého papíru zmizelo z oken. Přestávalo se šep-
tat. Velké očekávání. V posledních dnech tohoto ukrutného šílenství se v našem
městečku střílelo a zabíjelo. Patnáctiletí, zoufalí a z hrůz války zbavení rozumu,
smrtáci SS v černých, prachem pokrytých uniformách stříleli lidi poschovávané ve
sklepech. Snad s představou hrdinství. A vítězství.

Vedli je pak spoutané řetězy, bosé a nenávidné na hřbitov. Vedle sebe mrtví
obou stran. Hroby. Rozkopaná země voněla jarem. Semena mrtvých. Hřbitůvek
na kopečku s šedesáti kříži tiše a oddaně přikryl tolik utrpení. Děti s učitelkami,
v rukou kytičky, udiveně uctívaly padlé. Na táhlé cestě od Ostřetína přijížděli
osvoboditelé. Nekonečná kolona prastarých vozíků naplněných slámou, nádo-
bím, municí a bůhví čím. Unavení koně sotva pletli nohama a vezli vítěze. Dědky.
Zarostlé, špinavé, kouřící listí a machorku. Z kopce se ozvala salva na rozloučenou
s padlými. V tom okamžiku se z netečných, smrtelně unavených lidiček, kteří pro-
šli pěšky půl světa, stali válečníci. Naskákali do příkopů a samopaly zamířili na
děti, které jim mávaly. Na poslední chvíli se omyl zažehnal. A tak se vítězilo. Sláva
na náměstí. Nadšení a vykoupání bojovníci obdivovali hodinky a všechnu krásu
kolem. Jako děti. Padali z prastarých, ukořistěných či darovaných kol a smáli se
odřeninám a boulím. Bratrský mír. Dechovka. Hymny. *Sajuz něrušimyj respublik
svabodnych*. Učíme se zpívat. Začíná se mluvit o tajemstvích války. Koncentráky.
Odchody přátel. Kde jsou? Některá okna jsou pořád zatemněná, domy zamčené,
děti ve třídách chybí. I městečko má své ruiny. Radnice v troskách. Náměstí i ulice
ztichlé a očekávající.

Hanička přišla.

Věděl jsem, že se za šepotem dospělých, s prsty na ústech, skrývají tajuplné osudy. Že při tajném poslouchání hlasu z Londýna s elektrickou znělkou „*Pa, pa, pa, pam*“ se předávají informace nám dětem nepřístupné. Tužil jsem cosi o příbuzných, o sestřenici. Romantická představa. Vysněná dívčina, kterou jsem neznal, ale představoval jsem si ji jako vílu. Táta byl taky jen představa. Znal jsem jen jeho obraz malovaný milovanou mámou. A teď?! Hanička. Byla takřka neviditelná, hu-beňoučká, tichá. Bylo jí patnáct a vážila 29 kilo.

„Haničko!“

„Teto, přišla jsem si pro věci, co si naši u vás schovali.“

„No jistě. Máš tady koberec, nějaké příbory a obrázek, co maloval tvůj táta...“

„Děkuji, vezmu si jen kroniku a fotografie. Moc děkuju, že jste to opatrovali.“

„Ale Haničko!“

„Teto, já nic nepotřebuju. Přestěhuju se do Izraele. Tady nebudeme mít nikdy klid a bezpečí.“

„Do Izraele? Co tam bude?“

„Tam budeme svobodni a nikdo nám nebude nadávat.“

Pamatuju si podivnou jistotu té dívenky a údiv mé mámy. A také pochopení a mlčení. Hanička vzala s neuvěřitelnou něhou knížečku a pár fotografií a odešla. Hanička Neumannová.

Když jsem byl hodný a dědeček mi dovolil spát u něho v pokojíku, stačilo otevřít okno a viděl jsem přes ulici, a byla to významná ulice vedoucí z Hradce až na Moravu, až k Brnu, domek Neumannových. Jejich knihkupectví s výlohou plnou knížek a barevných časopisů. Hned vedle bydleli Markovi. Mladej se později stal vedoucím skautů a já k němu chodil obdivovat čalounickou zručnost. Ostrým šídlem bodal do látky. Já pořád slyším pukání a jakési slastné vydechnutí potahové

látky. Naducané bochánky slavnostních židlí. Když jsem se trochu vyklonil, viděl jsem i školu, vznosnou a vévodící. V prvním patře kreslárna, kde jsem poprvé poznal akvarelové barvy. Neumannovi bydleli na rohu a proti nim a přímo proti nám stál hostinec U Černého koně. V přízemí pivo, guláš, nakouřeno, v patře sál s loutkovým divadlem. Ráj Kašpárka a Šmidry v boji s čerty. Malovaný les a vesnická náves, zámecká síň a chudobná světnice osvětlené malými světýlky – to vše zářící v protektorátní temnosti dětských očí.

Jistě i Haniče – dokud tam ještě mohli Židé. Vedle dům paní Wišové. Pak ulička k Čermákovici pekárně plná vůně housek a čerstvého chleba. A dál. Jenom kousek náměstí. Od Černého koně pohled k nám. K našemu domu, co už teď nebyl náš – co přišli Němci –, dům rozsáhlý, v patře s okny, kterými maminka vyhlížela a vnímala ruch městečka a projíždějící vozy ku Praze a Brnu. Dole obchůdek paní Dudychové, kde vonělo krouhané zelí s kmínem, místní specialita. A hasičská zbrojnice se dvěma valachy s kopyty jako boxerské rukavice. Když skončila válka, bylo od nás vidět až na náměstí, protože mohutná radnice shořela. Svět Haničky, milovaného a milujícího táty a něžné maminky.

Hanička odjela. Tiše a nenápadně. Bez úsměvu, s přísně upravenými vlásky. Ve městečku přibýlo prázdných oken a zavřených vrátek. Přibyl ostych, mlčenlivá omluva za malou empatii. Náznak soucitu a lítosti nad ztrátou.

Je to sedmdesát let, co Hanička odešla. Bylo jí 15 let a vážila 29 kilo. Teď na ni čekám.

Hanička tedy odjela. Kamsi do neznámé země. Prý se vdala za milého chlapce. Urostlý tesař, biblické povolání. Velká láska.

Kibuc. A dálka. Vzdálenost metrů a let. Kusé zprávy a řídké návštěvy. Krátké a hřejivé. A teď jsme staří. A Hanička přijede. Přijede nám předat svoji knížku. Je to sedmdesát let, co něžná, tichounká, průhledná, lehká jako vánek, Hanička, Hana, Hanka, stála u našich dveří. Já, nevědomý kluk, ona, která zažila a protrpěla

několik životů. Povídej, mluv, napiš! Nechtěla. O tom se nedá mluvit. To o tom je život. Neúprosný život.

Na naléhání přátel i svých dětí – napsala. Útlou knížku. Valná její část je tatínkova kronika, kterou si Hanička převzala jako největší cennost, jako klíč ke svému dětství, ke svému životu. Tatínek píše o mírovém životě plném lásky, tvořivosti, naděje. To je Hanička, její mládí, léta motýlích křídel, lesních jahod, veršů a romantických románů, koupání u teplých rybníků a vonících hub, dětských nemocí a probuzení do slunečního jitra. Druhá část knížky – tenounká jako hedvábí.

„Haničko! Co nám neseš?“

„Knižku.“

Útlou, lehounkou, nenápadnou. V té knížce je celý život. Jak lze popsat neúprosnost života, jeho naděje, ztráty, utrpení a jeho smysl? Snad jenom básní.

S plachostí a skromností dětské Hanky, která se proháněla s kamarádkami městečkem s uličkami vedoucími do polí, s obličejíčkem zabořeným do románů doporučených milovaným tatínkem, s obdivem k mámě, tak laskavé a moudré. A takovou knížku máme.

Hanička se nezměnila.

„Maminku poslal Mengele na stranu smrti – do plynu. Bylo jí 46 let a měla už prošedivělé vlasy.“

Hanička přijede do rodného města. Nenajde tam dům s obchůdkem, kde se s kamarády učila tajně býti moudrou. Nenajde tam dům paní Wíšové. Nenajde velký dům odnaproti, ani Dudyšku a hasičskou zbrojnici. Ale místa mají paměť a vzdálenosti jsou stejné. Dojde na náměstí a všude to pozná. A zaslechne hlasy přátel a Na Špici ještě zaslechne hlasy ochotnických herců. A táta hraje ve vzpomínkách a je tu i mládí. Trvalé. Protože srdce je čisté a nikdy nezhadilo. Hanička žije prostě a samozřejmě. S hrдостí a klidem.

Je stejná jako tehdy, skromná, útlá, tichá... Tentokrát se lehce usmívá. V její knížce jsou silné verše. Věty – a za nimi nekonečná pravda.

SVOBODNÁ, VOLNÁ.

– Jan Kačer (únor 2018)

Předmluva

Na přání svých dětí jsem se rozhodla napsat příběh mého života, aby se i další pokolení seznámila s naší rodinnou historií, ale především aby nezmizela z paměti doba holocaustu – dnes ani v budoucnu. Už po léta docházím do škol, do vojenských kempů, na schůzky se studenty a dobrovolnými pracovníky z různých zemí a seznamuji je se svými zážitky z mého privátního holocaustu.

Cením si toho, že se vlastní rodina zajímá o mé životní peripetie z té doby. Jsem jediná, kdo přežil, a proto nikdo z mých blízkých nemohl poznat babičku, dědečka a ostatní členy rodiny, kteří přišli předčasně o život v koncentračních táborech. Naši potomci se také dozvědí o mých prvních krocích v nové zemi – v Izraeli –, které také nebyly lehké.

Moje odpověď na otázku našich vnuků, jak na mě působila a vlastně působí až do dnešního dne ta doba mého privátního holocaustu, je, že se mi těžko usíná a nakonec se mi ve snu vrací všechny ty obrazy, které se bezvýsledně snažím vymazat z paměti. Vždycky jsem se snažila žít normálním životem a nedovolit těm prožitým hrůzám působit na můj život. Snažila jsem se nezatěžovat vlastní děti svými vzpomínkami a neudělat tak z druhého pokolení oběti. A přes to, když jsem se jednou zeptala dcery, proč používá opakovaně jeden sáček čaje, odpověděla: „Já jsem přece dcera rodičů, kteří přežili holocaust.“

Prolog

„Holčičko, ty se nemůžeš jít podívat na ten film. Je mi to moc líto, ale vy Židé nesmíte dovnitř.“

Když v Holicích promítali jeden z prvních filmů od Walta Disneyho *Sněhurka a sedm trpaslíků*, byla jsem rozhodnutá jej zhlédnout „děj se co děj“. Koupila jsem si lístek, ale dříve než jsem mohla vejít do sálu, přiběhl za mnou pan pokladník, červený až po kořínky vlasů. Nebylo vůbec pochyby o tom, jak mu ta věc byla nepříjemná. Vysvětlil mi, že děvče o pár roků starší než já žádalo, aby mě do kina nepustili. Židé do kina nesmějí. Bylo to pro mne hrozné zklamání a postupně takových ponižujících událostí stále přibývalo. Byla léta německé okupace a nacisté vládli všude a ve všem, nastalo období zla a krutosti. Každý den přinesl jiný zákon. „Židům vstup zakázán“ – a to nejen do restaurací a kaváren, ale i divadel, kin, parků a koupališť. A potom žluté hvězdy. Ale nechci předbíhat následující události, a tak začnu u rodiny.

Maminka – Irena Kačerová (nar. 25. 8. 1896)

Maminka Irena Neumannová.

Maminčina rodina žila v Holicích už dlouhá léta. Babička se tam vdala, maminka se zde narodila a také já, přestože místem mého narození je Praha, jsem vyrůstala v Holicích. Maminčini rodiče, dědeček Jindřich a babička Johana Kačerová, vlastnili obchod na školní a kancelářské potřeby a knihy. Maminka měla čtyři bratry (Richarda, Emila, Karla a Františka) a sestru Annu.

Maminka před naším knihkupectvím a papírnictvím.

Tatínek – Arnold Neumann (nar. 2. 3. 1888)

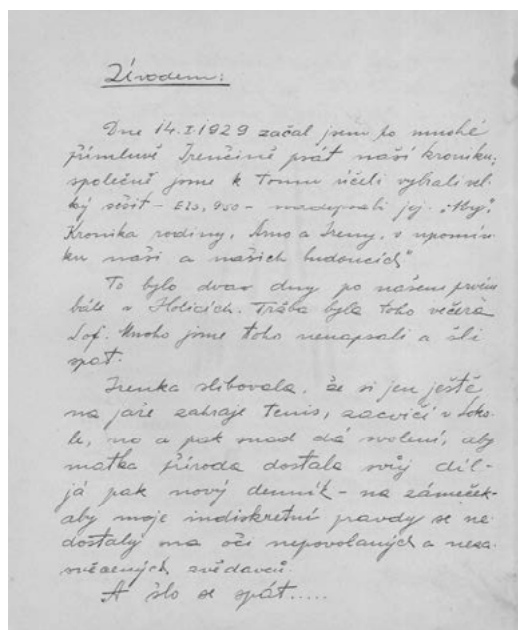
Tatínek Arnold Neumann.

Tatínkova rodina byla původem z Rakovníka. Jeho otec, Samuel Neumann, byl dvakrát ženatý. S první manželkou Hermínou, rozenou Gundelfingerovou, z Libochovic (matka mého otce), měli čtyři děti. Dva chlapce a dvě holčičky. Hermína zemřela mladá, a když děti osiřely, jejich otec, můj dědeček, se oženil znovu. Měl starost o děti, obchod a k tomu ještě podlomené zdraví. Není divu, že i podruhé si zvolil ženu krásnou a inteligentní duchem i srdcem – Annu. Ke čtyřem sourozencům později přibyli tři další. Jejich děti (včetně dětí Hermíny) se jmenovaly Erna, Nora, Arnold, Josef, Jiří, Valeska (Vala) a Ilona.

Tatínek popisoval své dětství do podrobností v deníku, který nazval „Naše kniha“. Zaznamenával sem své zážitky a zkušenosti až do mého narození. Všechno, co vím o něm a jeho rodině, čerpám z této knihy. Ukryl ji u jediných příbuzných v Holicích – u manželky maminčina bratrance Viléma Kačera, Vlasty –, a právě tu jsem dostala, když jsem se po druhé světové válce vrátila z koncentračních táborů.

Úvodem (z tátova deníku)

„Dne 14. 01. 1929 začal jsem po mnohé přimluvě Irenčině psát naši kroniku. Společně jsme si k tomu účelu vybrali velký sešit – nadepsali jej ‚MY‘ Kronika rodiny, Arna a Ireny, v upomínku naši a našich budoucích. To bylo dva dny po našem prvním bále v Holicích. Toho večera jsme už mnoho nenapsali a šlo se spát. Irenka slibovala, že si jen ještě na jaře zabraje tenis, zacvičí v Sokole, no a pak snad dá svolení, aby matka příroda dostala svůj díl. Já pak uzamkl nový deník – na zámeček –, aby moje indis-krétní pravdy se nedostaly na oči nepovolaných a nezasvěcených zvědavců.“¹

První strana deníku tatínka Haničky Neumannové.

1 Tatínkův deník je zde přepsán bez zásahů do textu, jeho chronologie, jazyka, příp. i pravopisu.

Další zápis následoval po pěti týdnech.

„Zatím se převálila krutá zima, jaké nebylo pamětníka. Rádio hlásilo, že takových mrazů, jako koncem ledna a v únoru 1929, nebylo v posledních 150 letech, leč někde v Moskvě, v Haparandě nebo 2000 m nad Prahou.

Ta zima přinesla mnohé obtíže: Onemocněli rodiče i učednice Pepa, nedostatek uhlí a koksů, uzavření škol, velká zpoždění vlaků... nesli jsme již do žádných bálů, málokdy do bijáku, nikdy do divadla, ježto žádného nebylo. Jen ochotníci sebráli ‚Chudou holku‘. Tam jít jsme podle Irenčina názoru neměli zapotřebí, protože to u nás samých vypadalo jako u ‚chudých‘. Zato jsem počal chodit mezi lid, vstoupil do Sokola, k ochotníkům, do Hlahola, chodil za mrazu kreslit holické motivy, sestavoval plakát na Grand hotel Nevada, chodil do zkoušek, kreslil předlohy na penále pro K. K.

Za mrazu –30 °C jsme si vyšli sáňkovat a v nejlepším souladu při –35 °C jsme navštívili lyžařské závody na Kamencích. Po 14denních prázdninách mrazových počalo 29. 2. zase vyučování. Pepa, učednice, byla po nemoci doma v Býšti na zotavené a my dva se v krámě tužili. Autobusy pro velké závěje nejezdily, vlaky s mnohahodinovým opožděním. Jezdil jsem na dráhu pro Hvězdy, pro balíky Družstva se saněmi. To už jsem oslavoval své první narozeniny (výročí) v Holicích. Irenka vymetla krám už večer – ráno musívla po nákupech –, rodiče ještě stonali. Ten den byl slavný. Premiéra výběrných makaronů ‚U Kačerů‘ – moučník vlastnoruční výroby, ocelový kartáč na moji kšticí, dvě krásné nové košile a poprvé oslovení ‚tátka‘. Sugescé – omyl? Bylo to 2. března 1929.

Pak zůstal sešit, naše kronika, dva roky nedotčen. Kolik událostí, drobných zážitků společných uniklo za tu dobu paměti. Kolik pro nás význačných dnů, kolik hodin uplynulo, jež by byly zasloužily, abych zachytil slovem jejich obsah, spád, vůni a pel. Až v předvečer prvních narozenin naší Haničky vrátil jsem se kajícíně k sešitu a vzpomínal význačných událostí v té dlouhé době promeškaných.

V tichu noci oživují zaslé dny a měsíce, jejich obsah, jejich náplň, po většině jednoduchá, mívá oko hledící zpět a do sebe. Jak se to změnilo všechno – či změnili

jste se my? Měl jsem za to, že ve 40ti letech se člověk nemění. To, že dosáhl jeho vývin už stupně, kdy výchova, prostředí, vzdělání, povolání, společnost, cesty doma a v cizině utvářely duši i srdce tak, že už není ničeho ve světě, co by mohlo muže v jeho bytosti změnit. A dokonce muže naší generace, která vyrostla v duchovním proudu naturalisace z konce 19. století. (Tolstoj, Zola, Ibsen, Hauptmann) odchována estetickou dekadence (Monch, Nietzsche a Schopenhauer), generace, které do roku 1914 byl otevřen celý svět, kterou strhával proud sociálního internacionalismu k nejširší pospolitosti a zdánlivé výsledky individualisujícího liberalismu k pracovnímu tempu za vysokými metami, generace, která vzápětí prožila světovou válku, hlad a žízeň, duševní samotu, zklamání ideálů, regeneraci těla, generace, která dvakrát i vícekrát začala a vedla boj o existenci a povolání.

Hle! Od 10. února 1930 sedí zde člověk, muž změněný, jakoby z gruntu jiný. Za to vděčím Vám – moje Irenko, moje Haničko. A co se to vlastně změnilo ve mně – jakým jsem byl? Sáhnu-li daleko zpět do minulosti, až tam, kde v dětství se zachytily první, třeba jen kusé vzpomínky, býval jsem klučíkem tichým, zamyšleným, skromným. Vždy, i ve společnosti jiných, sám sebou zaměstnaný.

Ty první připnuly se vesměs k postavě jeho maminky. Jak mu škrabala lžičkou jablko, jak u ní v posteli očekával návrat otcův, kterého vánice někde zadržela, jak mu dávala obvaz na pořezané palečky, utěšujíc ho sliby, co vše dostane, přestane-li hned plakat. A jak pak v nových černých šatečkách si hrál u kamen s uhlím, zatímco celý dům tonul v pláči, že odešla tak mladá od muže a čtyř dětí... Že mne měla zvlášť ráda, to asi tím, že první děcko z manželství záhy zemřelo, pak přišly dvě holčičky a potom já, kluk. Jak jsem svou maminku dodatečně poznal z jejího těžkého životního osudu (věděla už rok před smrtí prý, co ji neúprosně čeká), z jejich zamilovaných knih v krásných vazbách a jejich ručních prací, vyznačující její osobní sklony k estetické lyričnosti, z volby jmen pro její děti, z toho apod. jsem si víc citově než rozumově zkonstruoval její povahu, její poměr k otci, dětem i jejímu vlastnímu osudu.

Když jsme osířeli, odstěhovali se mamínčini rodiče od nás zpět do Libochovic, dědova rodiště. Mne si vzali s sebou. U těch dvou starých lidí jsem vyrůstal až do věku skoro školou povinného. Děd byl silnou osobností. Samouk ve znalostech řeči, základu filosofie, Písma i Talmudu, drobný mužíček vždy pohotový anekdotou, přiléhavou ke každé situaci. Sám k sobě přísný, střídavý ve všem, nejen v úsudku, prožil v době mého pobytu u něho další rodinné tragédie. Babičku ty rány osudu zlomily na duchu. On ale měl dosti sil vyrovnat sofismaty svoji duševní rovnováhu. Dožil se vysokého věku a jen ten zdolal jeho vyrovnanou osobnost. Vyprávěl mně kdysi, jak zjistil svůj původ na sta let zpět. Až po emigraci předků ze Španělska. Po delším pobytu v Holandsku dostali se jeho předkové do Německa, do Bavor, města Gundelfingen, odtud do Čech (Libochovic, rodiště Purkyňova). Tam dostali své jméno Gundelfinger. Otec znal svůj původ jen po Kralupy, odkud přišel jeho děd do Rakovníka, otcova i našeho rodiště.

Vždy v sobotu odpoledne směl jsem si prostřítn na zemi deku, děd s babičkou zaujali místo na kanapi a vnouček hrál svému prvému publiku divadlo. Zatím se otec znovu oženil, nucen starostmi o děti, obchod a své podlomené zdraví. Volil i podruhé ženu krásnou, inteligentní duchem i srdcem. Ke čtyřem sourozencům přibyli tři další. Bylo nás sedm. Bylo... Před čtyřmi roky odešla Nora, můj kamarád z mládí, nejbližší mně stářím i výchovou, sklony a povahou. To rozehrané dětství s ní, ta fantasmie a citovost! Škoda, že neumím a omezen časem a místem nemohu vyličit obsírněji její slunnou povahu. Otcův miláček budil nevolky žárlivost mamínčinu a trvalo dlouho, než se tyto dva charaktery navzájem sblížily. Nejstarší sestra Erna byla docela jiná. Vážnější. To snad osud zavínil. Byla už osmiletá, když nám zemřela vlastní maminka. Chápala již situaci a přebírala vědomě kus zodpovědnosti za tři menší sourozence. V její povaze zdá se mi nejvíc prvků dědových. Ukázněná vůle, vzdorující ahašverovskému osudu.

Nejmladší bratr Pepa byl ještě snad v peřince, když ho ze špatných rukou cizí hospodyně převzala druhá matka... Jeho útlé dětství dostalo tím jiný ráz i směr než moje a Norino.

*Tatínek se svými sourozenci:
zleva Ernestina, Arnold, Josef a Eleonore (1894–1895).*

Tak plynul čas, zvidavá dušička se rozvíjela, tápala, hledala sebe v Bohu, Boha v sobě. Srdce pudově hladovělo. Žádalo sobecky matku. Byla zde, druhá maminka, starostlivá, pečlivá, krásná a dobrá. Ale hlad po lásce srovnával, špehoval, žárlil na mladší sourozence, jim že patří jiná láska matčina, třeba že přísnější... Tu blížil se už rok třináctý a konfirmace. Učil jsem se nazpaměť poděkování rodičům. Ta slova ale rozpoutala v mladičké duši svár, lomcovala duši, roztesknila srdce a všechen

cit. Vzbudila žal, veliký žal. Co do té doby nevědomě myšlenky poutalo, východiška neznalo, stalo se vědomým. Maminka. Maminka!

V únorových večerech dlouho jsem stával na verandě, zasazené oči k hvězdné obloze upřeny. Pomocí knížek, studuje hvězdářství. V nejkrásnější hvězdě Orionu jsem viděl maminku. To z dětských let chůvina pohádka. ‚Každá na nebi hvězdička, toť zemřelá je dušička. Drží tam rozžatou svíčku a hlídá svého miláčka.‘ Maminko, maminko, proč jsi nám odešla!? Jak bych se učil i předmětům, které mě nebaví, abych Ti radost působil. Ne jen té hvězdičce vzdálené. Jak bych ti děkoval za radost ze života přede mnou, života vedle Tebe. Do noci svírala bolest a žal a stud za nevděkem k té druhé, netušící, co se děje v duši samotářského chlapce. Astronomie, mystika, touha po kosmické vědě, kryjící chůvinu pohádku, zavedla zvědavost třináctiletého dál a dále do tajů vesmíru, pletla náboženské pojmy nebe a vesmír, Boha a touhu, oporu věřících a hříšný blád po poznání. To spadával dětský šat z ramen a tilka, to šířila se mladistvá hrud, nastával zápas Prométhea. Jak dlouho jsem bloudil v labyrintu nových světů? Co vedlo a svádělo k novým obzorům, do nových omylů? Nebylo měkké ruky matčiny, laskavých očí, životodárného slova a skutku. Sám. Věda a umění otvíraly víc a více své nepřeborné studnice bladové duši. Dávaly, jak matka dává. Nic za to nechtěly.

A co tatínek?! Když mne v srpnu roku 1926 před cestou do lázní Losiny stihla v Praze zpráva o jeho úmrtí (dozvěděl jsem se to z rodinných zpráv Prager Presse, které jsem si koupil večer před hotelem vedle Wilsonova nádraží, odkud jsem chtěl ráno odjet za rodiči k návštěvě v jejich posledním letním pobytu), tu jsem seděl dlouho do noci v sadech a o svém poměru k němu přemýšlel. Ožíval dávné i nedaleké vzpomínky, skládal dohromady jeho život, vycitoval jeho vlastnosti ve vlastní povaze, ztotožňoval se a rozcházel s jeho charakterem, jeho dobráctvím, jeho slušností, silou, pílí i slabostmi. A brzy ráno, cestou do Losin, stoje u okna, projížděl svojí i jeho otčinou, přes pole, lesy, městy i městečky ve žňovém slunci, pilnou úrodou vzpomínal 75letého